

СИЛАБУС

освітньої компоненти

«Поствоєнна соціальна підтримка та адвокація»

2026 – 2027 навчальний рік

Освітня програма: «Поствоєнна соціально-психологічна реінтеграція».

Спеціальність: І10 Соціальна робота та консультування.

Галузь знань: І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення.

Рівень вищої освіти: другий (магістерський).

Викладач	Попова Анастасія Сергіївна, к.пед.н., доцент кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/teachers/popova-anastasiya-sergiyivna-2/
Контактний телефон	063 335 99 68
Е-mail викладача	kovaleva.anastasia.45@gmail.com
Графік консультацій	вівторок: 13.00-15.00

Обсяг курсу на поточний навчальний рік

Форма навчання	Кількість кредитів/годин	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота	Звітність
денна	4/120	16	16	88	екзамен
заочна		6	4	110	

Семестр: осінній.

Мова навчання: українська.

Ключові слова: поствоєнна соціальна підтримка, соціальний захист, права людини, соціальні послуги, оцінювання потреб, соціальна підтримка громади, міжвідомча та міжсекторальна взаємодія, соціальна адвокація, представництво інтересів, адвокаційна кампанія, громадська участь, моніторинг та оцінювання.

Мета курсу: формування у здобувачів вищої освіти знань і практичних умінь щодо організації поствоєнної соціальної підтримки та здійснення соціальної адвокації; розвиток здатності аналізувати права, проблеми й потреби осіб, сімей, соціальних груп і громад, які постраждали від війни, визначати необхідні інструменти підтримки, оцінювати спроможність системи та громади, розробляти й реалізовувати адвокаційні кампанії, здійснювати моніторинг та оцінювання їх результатів.

Предмет курсу: теоретичні, правові, організаційні та практичні засади поствоєнної соціальної підтримки осіб, сімей, соціальних груп і громад, які постраждали від війни, та соціальної адвокації, спрямованої на забезпечення їхніх прав, задоволення потреб і вдосконалення системи соціальної підтримки.

Компетентності та програмні результати навчання:

Програмні компетентності:

ІК-1. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі соціальної роботи або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

ЗК-2. Здатність розробляти і управляти проєктами.

ЗК-3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК-5. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК-8. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК-9. Навички міжособистісної взаємодії.

ФК-2. Здатність до виявлення соціально значимих проблем і факторів досягнення соціального благополуччя різних груп населення.

ФК-5. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (експертами з інших галузей/видів економічної діяльності), налагоджувати взаємодію державних, громадських і комерційних організацій на підґрунті соціального партнерства.

ФК-6. Здатність до оцінки процесу і результату професійної діяльності та якості соціальних послуг.

ФК-12. Здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства.

ФК-15. Здатність до розроблення, апробації та втілення соціальних проєктів і технологій.

ФК-18. Здатність сприяти соціальній реінтеграції та психосоціальному відновленню, посиленню соціальної стійкості, відновленню ресурсів і підтримці адаптації осіб, сімей, соціальних груп і громад у процесі поствоєнного відновлення на засадах соціальної інклюзії, міжвідомчої взаємодії та принципів сталого розвитку.

Результати навчання:

ПР-1. Розв'язувати складні задачі і проблеми, що потребують оновлення й інтеграції знань в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.

ПР-5. Збирати та здійснювати кількісний і якісний аналіз емпіричних даних.

ПР-10. Аналізувати соціальний та індивідуальний контекст проблем особи, сім'ї, соціальної групи, громади, формулювати мету і завдання соціальної роботи, планувати раннє втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей соціальної роботи.

ПР-11. Організовувати спільну діяльність фахівців різних галузей і непрофесіоналів, здійснювати їх підготовку до виконання завдань соціальної роботи, ініціювати командування та координувати командну роботу.

ПР-12. Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи.

ПР-13. Демонструвати ініціативу, самостійність, оригінальність, генерувати нові ідеї для розв'язання завдань професійної діяльності.

ПР-15. Розробляти критерії та показники ефективності професійної діяльності, застосовувати їх в оцінюванні виконаної роботи, пропонувати рекомендації щодо забезпечення якості соціальних послуг та управлінських рішень.

ПР-16. Розробляти соціальні проєкти на високопрофесійному рівні.

ПР-17. Самостійно будувати та підтримувати цілеспрямовані, професійні взаємини з широким колом людей, представниками різних спільнот і організацій, аргументувати, переконувати, вести конструктивні переговори, результативні бесіди, дискусії, толерантно ставитися до альтернативних думок.

ПР-19. Розробляти, апробувати та втілювати соціальні проєкти і технології.

ПР-22. Організовувати та координувати процеси соціальної реінтеграції, психосоціального відновлення, підтримки адаптації та посилення соціальної стійкості осіб, сімей, соціальних

груп і громад у процесі поствоєнного відновлення на засадах соціальної інклюзії, міжвідомчої взаємодії та принципів сталого розвитку.

Зміст курсу:

Змістовий модуль 1. Поствоєнна соціальна підтримка: права, потреби та соціальний захист

Тема 1. Соціальна політика, права та соціальний захист осіб, сімей, соціальних груп і громад, які постраждали від війни: національний та міжнародний контекст.

Соціальна політика та соціальний захист осіб, сімей, соціальних груп і громад, які постраждали від війни, в умовах війни та поствоєнного відновлення. Загальні принципи соціальної політики та особливості її реалізації у сфері підтримки постраждалих від війни. Соціальний захист: сутність, принципи, складові та інструменти. Категорії та правові статуси осіб і соціальних груп, які постраждали від війни. Права та соціальні гарантії постраждалих від війни. Національне законодавство України та міжнародні стандарти захисту прав людини і соціальної підтримки. Конфіденційність і захист персональних даних у процесі організації соціальної підтримки. Соціальна інклюзія та сталий розвиток як засади поствоєнної соціальної підтримки.

Тема 2. Аналіз потреб, ризиків, ресурсів і бар'єрів у доступі до соціальної підтримки та послуг.

Аналіз проблем і потреб осіб, сімей, соціальних груп і громад, які постраждали від війни. Визначення потреб, ризиків, ресурсів і факторів вразливості. Методи та джерела інформації для оцінювання потреб. Збір та аналіз даних про потреби й доступ до підтримки. Оцінювання потреб громади у соціальних послугах. Оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальній підтримці та послугах. Бар'єри у доступі до прав, соціального захисту, соціальних послуг і ресурсів. Участь отримувачів соціальної підтримки у визначенні потреб і пріоритетів. Визначення пріоритетів соціальної підтримки залежно від потреб, ризиків і наявних ресурсів.

Змістовий модуль 2. Організація та планування системи поствоєнної соціальної підтримки

Тема 3. Архітектура поствоєнної соціальної підтримки.

Інституційна та нормативно-правова рамка соціальної підтримки осіб, сімей, соціальних груп і громад, які постраждали від війни. Рівні організації соціальної підтримки. Органи державної влади та місцевого самоврядування, надавачі соціальних послуг, громадські, благодійні, ветеранські, гуманітарні, міжнародні та інші організації як суб'єкти соціальної підтримки. Напрями соціального захисту, соціальні послуги, види допомоги та ресурси. Загальний алгоритм розроблення архітектури соціальної підтримки для визначеної категорії. Маршрути отримання підтримки та перенаправлення. Розподіл функцій і відповідальності між суб'єктами. Міжвідомча та міжсекторальна взаємодія. Місце кейс-менеджменту в системі соціальної підтримки. Архітектура поствоєнної підтримки окремих категорій осіб, сімей, соціальних груп і громад, які постраждали від війни.

Тема 4. Спроможність системи та громади у забезпеченні соціальної підтримки.

Спроможність держави та громади забезпечувати вирішення проблем і задоволення потреб осіб, сімей і соціальних груп, які постраждали від війни. Аналіз ресурсів системи соціальної підтримки та громади. Доступність соціальних послуг і ресурсів. Виявлення прогалин і бар'єрів у системі підтримки. SWOT-аналіз як інструмент оцінювання спроможності. Аналіз стейкхолдерів та їх ресурсів. Використання результатів аналізу потреб, ресурсів, прогалин і спроможності для визначення пріоритетів та планування соціальної підтримки. Формування пропозицій щодо вдосконалення системи соціальної підтримки на рівні громади.

Змістовий модуль 3. Соціальна адвокація та планування адвокаційної діяльності

Тема 5. Теоретико-правові засади соціальної адвокації та представництва інтересів.

Актуальність адвокації в системі поствоєнної соціальної підтримки. Сутність поняття «адвокація», її функції та принципи. Види, типи, рівні та стратегії адвокації. Відмінності між адвокацією, представництвом інтересів, інформуванням і лобіюванням. Роль соціального працівника у системі соціальної адвокації. Правові та етичні засади адвокації й представництва інтересів. Соціальна послуга представництва інтересів. Конфіденційність і захист персональних даних під час представництва інтересів. Гілки та рівні влади в Україні. Процеси прийняття рішень на державному, регіональному та місцевому рівнях. Представництво інтересів та адвокація на індивідуальному, груповому і колективному рівнях. Успішні практики адвокаційних кампаній.

Тема 6. Адвокаційна діяльність як процес: планування та розроблення адвокаційної кампанії.

Адвокаційна кампанія: сутність, рівні та етапи. Визначення та доказове обґрунтування проблеми адвокаційної кампанії. Використання результатів оцінювання потреб і аналізу системи соціальної підтримки для обґрунтування адвокаційної проблеми. Визначення причин і наслідків проблеми. Інструмент «Дерево причин і наслідків» та метод «Але чому?». Формулювання мети і завдань адвокаційної кампанії. SMART-підхід. Ідентифікація стейкхолдерів і мішеней адвокації. Аналіз інтересів, впливу та позицій стейкхолдерів. Побудова коаліцій та взаємодія з партнерами. Ресурси адвокаційної кампанії. Аналіз ризиків. Підготовка ключового повідомлення. Складання плану адвокаційної кампанії.

Змістовий модуль 4. Реалізація та оцінювання соціальної адвокації і поствоєнної соціальної підтримки

Тема 7. Інструменти, методи та комунікація в соціальній адвокації.

Правові інструменти адвокації та представництва інтересів: звернення громадян, запити на публічну інформацію, петиції, адвокаційні листи та інші передбачені законодавством механізми. Інструменти громадської участі. Особисті зустрічі, переговори та консультації з суб'єктами прийняття рішень. Участь у роботі консультативно-дорадчих та інших органів. Комунікація з мішенями, стейкхолдерами, партнерами й опонентами. Акції прямої дії: правові, етичні та безпекові аспекти. Інформаційний супровід адвокаційної кампанії. Робота із засобами масової інформації. Медіаадвокація. Цифрові та онлайн-інструменти адвокації. Вибір інструментів відповідно до мети, мішені, ресурсів і ризиків адвокаційної кампанії.

Тема 8. Моніторинг та оцінювання соціальної підтримки й адвокаційної діяльності.

Сутність, мета та основні складові моніторингу й оцінювання соціальної підтримки. Планування моніторингу та оцінювання доступності й результативності соціальної підтримки. Критерії та показники доступності соціальних послуг і ресурсів, задоволення потреб та усунення бар'єрів. Моніторинг і оцінювання адвокаційної кампанії. Критерії та показники процесу, результату і досягнення адвокаційної мети. Інструменти попереднього, проміжного та підсумкового оцінювання. Збір та використання даних для оцінювання результатів. Зворотний зв'язок та участь отримувачів соціальної підтримки. Підзвітність. Формування рекомендацій за результатами моніторингу й оцінювання. Сталість результатів соціальної підтримки та адвокаційних змін.

Структура освітньої компоненти

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	С.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Поствоєнна соціальна підтримка: права, потреби та соціальний захист												
Тема 1. Соціальна політика, права та соціальний захист осіб, сімей, соціальних груп і громад, які постраждали від війни: національний та міжнародний контекст.	15	2	2	–	–	11	15	2	–	–	–	13
Тема 2. Аналіз потреб, ризиків, ресурсів і бар'єрів у доступі до соціальної підтримки та послуг.	15	2	2	–	–	11	15	–	–	–	–	15
Разом за ЗМ 1	30	4	4	–	–	22	30	2	–	–	–	28
Змістовий модуль 2. Організація та планування системи поствоєнної соціальної підтримки												
Тема 3. Архітектура поствоєнної соціальної підтримки.	15	4	2	–	–	9	15	2	–	–	–	13
Тема 4. Спроможність системи та громади у забезпеченні соціальної підтримки.	15	–	2	–	–	13	15	–	–	–	–	15
Разом за ЗМ 2	30	4	4	–	–	22	30	2	–	–	–	28
Змістовий модуль 3. Соціальна адвокація та планування адвокаційної діяльності												
Тема 5. Теоретико-правові засади соціальної адвокації та представництва інтересів.	15	2	2	–	–	11	15	–	2	–	–	13
Тема 6. Адвокаційна діяльність як процес: планування та розроблення адвокаційної кампанії.	15	2	2	–	–	11	15	2	–	–	–	13
Разом за ЗМ 3	30	4	4	–	–	22	30	2	2	–	–	26
Змістовий модуль 4. Реалізація та оцінювання соціальної адвокації і поствоєнної соціальної підтримки												
Тема 7. Інструменти, методи та комунікація в соціальній адвокації.	15	2	2	–	–	11	15	–	2	–	–	13
Тема 8. Моніторинг та оцінювання соціальної підтримки й адвокаційної діяльності.	15	2	2	–	–	11	15	–	–	–	–	15
Разом за ЗМ 4	30	4	4	–	–	22	30	–	2	–	–	28
Усього годин	120	16	16	–	–	88	120	6	4	–	–	110

Методи навчання та оцінювання програмних результатів навчання:

Програмний результат навчання	Тема	Методи навчання	Навчальне завдання / результат діяльності	Форми та методи оцінювання
ПР-1.	Теми 2–7	Проблемна лекція, навчальна дискусія, аналіз професійних ситуацій і кейсів, робота з нормативно-правовими та офіційними джерелами, проблемно-пошуковий і проєктний методи, SWOT-аналіз, аналіз проблеми та стейкхолдерів, моделювання адвокаційних рішень.	Тема 2: мініопитування та міні-звіт з аналізом проблем, потреб, ризиків, ресурсів і бар'єрів; формування деперсоналізованого кейсу. Тема 3: архітектура соціальної підтримки для сформованого кейсу. Тема 4: SWOT-аналіз спроможності громади, 2–3 пропозиції щодо покращення системи та визначення проблеми для адвокації. Тема 5: визначення рівня вирішення проблеми, уповноваженого суб'єкта, необхідного рішення/зміни та схема процесу його прийняття. Тема 6: концепція адвокаційної кампанії та «Дерево причин і наслідків». Тема 7: план реалізації адвокаційної кампанії та інформаційного супроводу.	Усне опитування та участь у дискусії; критеріальне оцінювання міні-звіту і кейсу, архітектури соціальної підтримки, SWOT-аналізу, схеми прийняття рішення, концепції та плану адвокаційної кампанії; оцінювання логічності, обґрунтованості і її реалістичності рішень.
ПР-5.	Теми 1, 2, 8	Демонстрування прикладів інструментарію, таблиць і діаграм; розроблення інструментарію; навчальне мініопитування; збір, систематизація, кількісний та якісний аналіз, інтерпретація й візуалізація даних; розроблення показників.	Тема 1: Google Form для вивчення проблем і потреб обраної категорії (8–12 запитань різних типів). Тема 2: навчальне мініопитування; узагальнення та аналіз отриманих даних; 1–3 таблиці/діаграми; міні-звіт і деперсоналізований кейс. Тема 8: визначення показників процесу і результату, джерел інформації та способів перевірки для соціальної підтримки й адвокаційної кампанії.	Критеріальне оцінювання Google Form; оцінювання коректності збору, аналізу, інтерпретації та представлення даних; оцінювання відповідності висновків отриманим результатам; оцінювання релевантності й вимірюваності показників.

ПР-10.	Теми 1–4	Проблемна лекція, навчальна дискусія, аналіз кейсів, оцінювання проблем і потреб, аналіз ризиків, ресурсів і бар'єрів, робота з нормативно-правовими та офіційними джерелами, моделювання соціальної підтримки.	Тема 1: визначення особливостей обраної категорії, можливих правових статусів та релевантних інструментів підтримки; таблиця «правовий статус – права/гарантії – інструменти – нормативно-правова підстава». Тема 2: мініопитування та аналіз проблем, потреб, ризиків, ресурсів, бар'єрів і пріоритетів підтримки; деперсоналізований кейс. Тема 3: побудова архітектури соціальної підтримки відповідно до проблем і потреб кейсу. Тема 4: оцінювання можливості реалізації цієї архітектури у конкретній громаді та формулювання пропозицій щодо її покращення.	Усне опитування; критеріальне оцінювання таблиці нормативно-правового аналізу, міні-звіту і кейсу, архітектури соціальної підтримки та SWOT-аналізу; оцінювання відповідності запропонованої підтримки визначеним проблемам і потребам.
ПР-11.	Теми 3, 4, 6, 7	Робота у мінігрупах, моделювання міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії, аналіз стейкхолдерів, командне обговорення, моделювання партнерств і коаліцій, проєктний метод.	Тема 3: визначення суб'єктів, відповідальних за окремі складові підтримки, та побудова маршруту взаємодії/перенаправлення в архітектурі соціальної підтримки. Тема 4: аналіз реальних надавачів і ресурсів громади та визначення прогалин у системі взаємодії. Тема 6: визначення мішені, зацікавлених сторін і потенційних партнерів адвокаційної кампанії. Тема 7: планування взаємодії з мішенями, партнерами та аудиторіями під час реалізації кампанії.	Спостереження й оцінювання роботи у мінігрупах; критеріальне оцінювання архітектури підтримки, аналізу ресурсів громади, стейкхолдерів і партнерів, плану кампанії; оцінювання обґрунтованості взаємодії суб'єктів.
ПР-12.	Теми 1, 3–5	Проблемна лекція, експертне обговорення, аналіз	Тема 1: таблиця «правовий статус – основні права/соціальні гарантії – інструменти соціальної підтримки –	Оцінювання правильності роботи з нормативно-правовими й

		нормативно-правових актів, правових статусів і соціальних гарантій, аналіз системи соціальної підтримки, SWOT-аналіз, аналіз процедур прийняття рішень.	нормативно-правова підстава». Тема 3: визначення правових та організаційних підстав для включення необхідних інструментів і суб'єктів до архітектури підтримки. Тема 4: виявлення прогалин системи та 2–3 пропозиції щодо її покращення. Тема 5: визначення уповноваженого органу, необхідного рішення/зміни та реальної процедури його прийняття.	офіційними джерелами; критеріальне оцінювання таблиці, архітектури підтримки, SWOT-аналізу, пропозицій та схеми прийняття рішення; усне обговорення й аргументація.
ПР-13.	Теми 4, 6, 7	Проблемно-пошуковий і проєктний методи, мозковий штурм, аналіз проблемних ситуацій, моделювання варіантів рішень, аналіз стейкхолдерів.	Тема 4: 2–3 власні пропозиції щодо покращення системи соціальної підтримки та визначення проблеми для адвокації. Тема 6: власна концепція адвокаційної кампанії: назва, проблема, причини, наслідки, першопричина, необхідна зміна, мета, завдання, мішені, стейкхолдери, партнери, ресурси й ризики. Тема 7: самостійний добір 3–5 методів та інструментів і розроблення плану реалізації кампанії.	Оцінювання самостійності, обґрунтованості, практичності та реалістичності запропонованих рішень; критеріальне оцінювання пропозицій, концепції та плану адвокаційної кампанії.
ПР-15.	Теми 4, 8	Демонстрування критеріїв, показників і моделей моніторингу; SWOT-аналіз; аналіз якості й доступності підтримки; розроблення критеріїв і показників; моделювання моніторингу та оцінювання.	Тема 4: SWOT-аналіз спроможності громади на основі реальних даних про надавачів, послуги та ресурси; 2–3 пропозиції щодо покращення системи. Тема 8: дві таблиці «Моніторинг та оцінювання соціальної підтримки» і «Моніторинг та оцінювання адвокаційної кампанії» з очікуваними результатами, показниками та джерелами інформації/способами	Критеріальне оцінювання SWOT-аналізу і рекомендацій; оцінювання відповідності, вимірюваності та практичності показників, доцільності джерел інформації та можливості встановити досягнення результату.

			перевірки; короткий висновок щодо очікуваної зміни.	
ПР-16.	Теми 6–8	Проблемна лекція, мозковий штурм, проєктний метод, дерево причин і наслідків, аналіз стейкхолдерів, планування заходів, ресурсів і ризиків, розроблення показників.	Тема 6: концепція адвокаційної кампанії + «Дерево причин і наслідків». Тема 7: план реалізації кампанії: завдання – метод/інструмент – мішень/аудиторія – захід – ресурси – очікуваний результат; інформаційний супровід. Тема 8: система моніторингу й оцінювання адвокаційної кампанії. Екзамен: інтеграція результатів у підсумкове портфоліо «Кейс – Адвокація».	Критеріальне оцінювання концепції, плану реалізації та системи моніторингу й оцінювання; оцінювання логічності й узгодженості складових, реалістичності ресурсів і ризиків; презентація та захист портфоліо.
ПР-17.	Теми 3, 5–7	Навчальна дискусія, робота у мінігрупах, моделювання професійної комунікації, переговорів і представництва інтересів, рольове моделювання, аналіз стейкхолдерів, підготовка ключового повідомлення.	Тема 3: моделювання взаємодії суб'єктів і перенаправлення в архітектурі соціальної підтримки. Тема 5: визначення органу/установи, уповноваженого прийняти необхідне рішення. Тема 6: визначення мішені, стейкхолдерів і партнерів; підготовка ключового адвокаційного повідомлення для основної мішені. Тема 7: вибір каналів комунікації та планування взаємодії з мішенями, партнерами, опонентами й аудиторіями.	Оцінювання участі у дискусії та роботі в мінігрупах; оцінювання аргументації, професійності комунікації, якості ключового повідомлення, аналізу стейкхолдерів та обґрунтованості і комунікаційних рішень.
ПР-19.	Теми 5–8	Аналіз практик соціальної адвокації, проєктний метод, моделювання адвокаційної технології, планування заходів, добір методів та	Тема 5: порівняльний аналіз двох реальних адвокаційних кампаній; визначення необхідного рішення/зміни для власної проблеми. Тема 6: розроблення концепції власної адвокаційної кампанії. Тема 7: розроблення плану її реалізації та	Критеріальне оцінювання аналізу практик, концепції, плану реалізації та системи моніторингу; оцінювання практичності,

		інструментів, інформаційний супровід, моніторинг та оцінювання.	інформаційного супроводу. Тема 8: розроблення системи моніторингу й оцінювання. Екзамен: цілісна адвокаційна кампанія у складі портфоліо «Кейс – Адвокація».	цілісності та можливості реалізації кампанії; презентація та захист.
--	--	---	--	--

Політика курсу:

Організація навчання. Навчання здійснюється у формі лекційних і семінарських занять та самостійної роботи. Лекції забезпечують опанування теоретичних, правових та організаційних засад поствоєнної соціальної підтримки й адвокатури; семінарські заняття спрямовані на обговорення, аналіз і практичне застосування набутих знань під час оцінювання проблем і потреб постраждалих від війни, побудови архітектури соціальної підтримки, аналізу спроможності громад та планування адвокаційної діяльності. Самостійна робота охоплює опрацювання навчальних матеріалів, нормативно-правових актів, офіційних та інформаційних ресурсів, підготовку до семінарських занять і виконання тематичних та індивідуальних завдань. Під час занять заохочуються аргументоване висловлення власної позиції, критичне мислення, професійна ініціатива, пошук обґрунтованих рішень, професійна дискусія, індивідуальна та групова робота. Взаємодія учасників освітнього процесу ґрунтується на взаємній повазі, недискримінації, дотриманні прав людини та професійної етики.

Організація роботи за темами та використання Moodle. Навчальна робота з кожної теми організовується як цілісний тематичний блок, що об'єднує матеріали лекції, питання і завдання до семінарського заняття та самостійну роботу, зокрема індивідуальне завдання як її складник. Завдання спрямовані на поетапне формування дослідницьких і проєктних продуктів, які можуть бути використані та доопрацьовані під час підготовки підсумкового дослідницько-проєктного портфоліо. Конкретні вимоги до змісту, виконання, оформлення і представлення робіт та критерії їх оцінювання наводяться в описах відповідних завдань і методичних матеріалах у Moodle.

Виконання навчальних завдань. Роботи виконуються відповідно до технічних вимог, визначених у пам'ятці для здобувача в Moodle, та подаються через Moodle, якщо інший спосіб не погоджено з викладачем. Послідовність і строки виконання завдань узгоджуються з розкладом занять та графіком освітнього процесу. Робота, виконана не в повному обсязі або без дотримання визначених вимог, може бути повернута для доопрацювання. У разі об'єктивних обставин порядок і строки виконання завдань погоджуються з викладачем. Повторне складання заходів поточного контролю до початку сесії допускається за наявності поважних причин.

Відвідування занять. Пропуск заняття не звільняє від опрацювання відповідної теми та виконання передбаченої навчальної діяльності. Матеріали пропущеного заняття опрацьовуються самостійно. Усні, презентаційні або групові види роботи виконуються в іншому погодженому форматі. Сам факт відсутності на занятті не є предметом оцінювання.

Академічна доброчесність. Навчальні завдання виконуються здобувачами самостійно, а командні або групові завдання – у складі визначеного авторського колективу. У разі використання ідей, тверджень, висновків, графіків, текстів або інших матеріалів сторонніх авторів необхідно наводити точні посилання на джерела інформації. Використання в новій роботі власних раніше оприлюднених або поданих матеріалів допускається з дозволу викладача та за умов належного посилання на них. Подана на оцінювання робота має містити авторський аналіз, аргументацію, висновки та професійні рішення здобувача. Не допускаються академічний плагіат, самоплагіат без належного посилання, фабрикація або

фальсифікація даних, списування, обман, подання чужої роботи як власної, несамотійне виконання завдань і недоброчесне використання результатів, згенерованих штучним інтелектом. Самостійність виконання роботи може перевірятися під час її обговорення, презентації або захисту.

У разі встановлення порушення академічної доброчесності викладач залежно від його виду та обставин може застосувати усне та/або письмове попередження; рекомендувати відвідування тематичних занять з академічної доброчесності та/або академічного письма; зниження результату оцінювання контрольної роботи або іншого контрольного заходу; повторне проходження оцінювання; додатковий контрольний захід; передання питання на розгляд відповідної комісії БДПУ.

Рішення про застосування відповідного заходу ухвалюється після встановлення факту порушення згідно з чинними процедурами БДПУ.

Використання штучного інтелекту. Генеративний ШІ використовується як допоміжний інструмент для пошуку ідей, структурування матеріалу, отримання пояснень, мовного редагування авторського тексту та інших цілей, прямо передбачених завданням. Використання ШІ не замінює самостійного аналізу, обґрунтування рішень і формулювання висновків. Під час контрольованого оцінювання використання ШІ заборонено, якщо інше прямо не зазначено в умовах завдання. Не допускаються подання згенерованого матеріалу як результату власної діяльності, використання вигаданих фактів або джерел, а також введення до систем ШІ персональних, конфіденційних чи інших захищених даних. Здобувач відповідає за достовірність, коректність і академічну доброчесність поданої роботи. Якщо до письмової роботи або проєкту включено текст, зображення, дані, структури чи інші матеріали, створені або істотно опрацьовані за допомогою генеративного ШІ, наприкінці роботи подається декларація. У ній зазначаються використаний інструмент або модель, мета використання, делеговані ШІ завдання та спосіб опрацювання отриманих результатів здобувачем. Для підготовки декларації може використовуватися генератор GAIDeT Declaration (<https://panbibliotekar.github.io/gaidet-declaration/index-uk.html>). Нерозкриття такого використання кваліфікується як недоброчесне використання результатів, згенерованих ШІ.

Визнання результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті. Результати навчання, здобуті в неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути визнані за умови підтвердження їх відповідності результатам навчання освітньої компоненти. Визнання здійснюється до початку семестрового контролю за встановленими в БДПУ процедурами.

Дистанційне навчання та безпека. В умовах дистанційного навчання лекційні та семінарські заняття проводяться в онлайн-режимі відповідно до розкладу. Консультації проводяться за графіком або за попереднім узгодженням із викладачем. У разі технічних проблем, перебоїв електропостачання, відсутності інтернет-зв'язку або інших об'єктивних обставин порядок участі в заняттях і виконання навчальних завдань узгоджується з викладачем.

У разі повітряної тривоги або іншої небезпечної ситуації здобувачі мають подбати про власну безпеку та перейти до безпечного місця. Переривання участі в занятті з безпекових причин не має негативних наслідків для здобувача. Пропущені матеріали опрацьовуються самостійно.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: технічне забезпечення — комп'ютер, ноутбук або мобільний пристрій із доступом до Інтернету, камерою, мікрофоном і засобами відтворення звуку; програмне забезпечення та електронні сервіси — Moodle БДПУ, Zoom, Microsoft Word і PowerPoint або їхні аналоги, Інституційний репозитарій БДПУ та електронна бібліотека БДПУ; наочність — мультимедійні презентації, навчальні відео, кейси, нормативні документи тощо. Спеціалізоване технічне та платне програмне забезпечення не потрібне.

Система оцінювання та вимоги:

Оцінювання результатів навчання здійснюється за 100-бальною накопичувальною системою та передбачає поточний і підсумковий контроль. Підсумковий контроль за освітньою компонентою здійснюється шляхом семестрового контролю у формі екзамену. За результатами поточного контролю здобувач освіти може отримати максимально 50 балів, за результатами семестрового контролю у формі екзамену – максимально 50 балів. Підсумкова оцінка за освітню компоненту визначається як сума балів, отриманих за результатами поточного та семестрового контролю. Загальний розподіл балів представлено в таблиці.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний контроль				Поточна оцінка визначається шляхом переведення суми рейтингових балів, отриманих за темами 1–8, у 50-бальну шкалу: загальна сума рейтингових балів ділиться на коефіцієнт 4, який дорівнює кількості кредитів ЄКТС ОК	Екзамен	Сума
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4			
25	25	25	25			
Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8			
25	25	25	25		50	100

Поточний контроль здійснюється за результатами виконання завдань, передбачених планами семінарських занять та самостійної роботи, зокрема індивідуальних завдань як її складника. Для здобувачів заочної форми завдання, передбачені планами семінарських занять, але не винесені на аудиторне опрацювання відповідно до розподілу годин, виконуються як завдання самостійної роботи. Максимальна кількість рейтингових балів за відповідну тему при цьому не змінюється. Систему нарахування рейтингових балів представлено в таблиці.

Система нарахування рейтингових балів (поточний контроль)

№	Вид робіт за темами	Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1		
1.1	Робота на семінарському занятті	0–5	–
1.2	Самостійна робота	0–5	0–10
1.3	Індивідуальне завдання як складник самостійної роботи	0–15	0–15
	Максимум за тему 1	25	25
2	Тема 2		
2.1	Робота на семінарському занятті	0–5	–
2.2	Самостійна робота	0–5	0–10
2.3	Індивідуальне завдання як складник самостійної роботи	0–15	0–15
	Максимум за тему 2	25	25
3	Тема 3		
3.1	Робота на семінарському занятті	0–5	–
3.2	Самостійна робота	0–5	0–10
3.3	Індивідуальне завдання як складник самостійної роботи	0–15	0–15
	Максимум за тему 3	25	25
4	Тема 4		
4.1	Робота на семінарському занятті	0–5	–
4.2	Самостійна робота	0–5	0–10

4.3	Індивідуальне завдання як складник самостійної роботи	0–15	0–15
	Максимум за тему 4	25	25
5	Тема 5		
5.1	Робота на семінарському занятті	0–5	0–5
5.2	Самостійна робота	0–5	0–5
5.3	Індивідуальне завдання як складник самостійної роботи	0–15	0–15
	Максимум за тему 5	25	25
6	Тема 6		
6.1	Робота на семінарському занятті	0–5	–
6.2	Самостійна робота	0–5	0–10
6.3	Індивідуальне завдання як складник самостійної роботи	0–15	0–15
	Максимум за тему 6	25	25
7	Тема 7		
7.1	Робота на семінарському занятті	0–5	0–5
7.2	Самостійна робота	0–5	0–5
7.3	Індивідуальне завдання як складник самостійної роботи	0–15	0–15
	Максимум за тему 7	25	25
8	Тема 8		
8.1	Робота на семінарському занятті	0–5	–
8.2	Самостійна робота	0–5	0–10
8.3	Індивідуальне завдання як складник самостійної роботи	0–15	0–15
	Максимум за тему 8	25	25

Поточний контроль здійснюється за результатами усіх виконаних завдань, передбачених планами семінарських, самостійних робіт тощо. Детальні описи навчальних завдань, вимоги до їх виконання та критерії оцінювання за кожним видом роботи доводяться до відома здобувачів на початку вивчення відповідної теми та розміщуються на електронній навчальній платформі Moodle БДПУ. За результатами поточного оцінювання здобувач може отримати максимально 50 балів.

Формула визначення поточної оцінки

$$ПО = \frac{T1 + T2 + T3 + T4 + T5 + T6 + T7 + T8}{4}$$

де:

ПО — поточна оцінка за освітню компоненту (максимально 50 балів);

T1–T8 — рейтингові бали, отримані здобувачем за відповідні теми курсу (максимально 25 балів за кожну тему);

4 — коефіцієнт переведення максимальної суми рейтингових балів за поточну роботу (200 балів), який дорівнює кількості кредитів у 50-бальну шкалу.

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль передбачає семестровий контроль у формі екзамену та передбачає комплексну перевірку досягнення програмних результатів навчання за освітньою компонентою. Екзаменаційне завдання передбачає презентацію та захист підсумкового портфоліо «Кейс – Адвокація», сформованого на основі результатів навчальної діяльності протягом семестру та доопрацьованого в цілісний професійний продукт..

Портфоліо включає:

- кейс соціальної підтримки: аналіз проблем і потреб цільової групи, архітектура соціальної підтримки та оцінювання спроможності громади;

- адвокаційну кампанію: проблема, необхідна зміна, мета і завдання, мішені та стейкхолдери, методи й інструменти, план реалізації, моніторинг та оцінювання.

Адвокаційна кампанія виконується індивідуально або, за бажанням здобувачів, у малій групі, якщо індивідуальні кейси стосуються спільної або близької системної проблеми. У разі групової роботи захист та оцінювання результатів навчання здійснюються індивідуально.

Розподіл балів за екзаменаційне завдання

Складова	Максимальна кількість балів
Кейс: аналіз проблем і потреб, архітектура соціальної підтримки та оцінювання спроможності громади	15
Концепція адвокаційної кампанії: проблема, необхідна зміна, мета, завдання, мішені та стейкхолдери	15
План реалізації адвокаційної кампанії, методи та інструменти, моніторинг і оцінювання	15
Презентація, обґрунтування прийнятих рішень та відповіді на запитання	5
Максимальна оцінка за екзамен	50

Оцінюються повнота та обґрунтованість аналізу кейсу; відповідність запропонованої соціальної підтримки визначеним проблемам і потребам; логічність та реалістичність адвокаційної кампанії; узгодженість її мети, завдань, мішеней, методів, заходів і показників; коректність використання даних та нормативно-правових джерел; практична спрямованість запропонованих рішень; змістовність презентації, володіння матеріалом та аргументованість відповідей на запитання.

Підсумкова оцінка за освітню компоненту становить максимально 100 балів і формується як сума балів, отриманих за результатами поточного контролю (максимально 50 балів), та балів, отриманих за результатами семестрового контролю у формі екзамену (максимально 50 балів).

Формула підсумкової оцінки за курс

$$\text{ПідО} = \text{ПО} + \text{Е}$$

де:

ПідО — підсумкова оцінка за освітню компоненту (максимально 100 балів);

ПО — поточна оцінка (максимально 50 балів);

Е — оцінка за екзамен (максимально 50 балів).

Мінімальний пороговий рівень оцінки з освітньої компоненти є єдиним в Університеті, не залежить від форм і методів оцінювання та складає 50 балів. Повторне складання семестрового контролю здійснюється відповідно до встановленої в БДПУ процедури.

Шкала оцінювання:

Оцінка за університетською шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)

Список рекомендованих джерел:

Основні:

1. #СПІЛЬНО до нових послуг. Керівництво із впровадження інтегрованих соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах. Київ : UNICEF Україна, 2021. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/documents/spilno-new-services-handbook>.
2. Адвокаційна діяльність та її особливості роботи з парламентом. Київ : Лабораторія законодавчих ініціатив, 2017. 44 с. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/ss-92614541/92614541>.
3. Волгіна О., Іванова О. Менеджмент соціальних послуг в умовах війни : матеріали тренінгу. Київ : ПРООН в Україні, 2023. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/materialy-treninhu-menedzhment-sotsialnykh-posluh-v-umovakh-viyny>.
4. Ієрусалимов В., Студеннікова І., Андрієнко Д., Маркуц Ю. Аналіз механізмів підтримки осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах. Київ : Київська школа економіки, 2023. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/05/MFV_Analiz-mehanizmv-pidtrimki-SZHO.pdf.
5. Казмеркевич П., Коваленко О., Гвоздік О., Тітаренко І. Громадська участь: підготовка аналітики, адвокація та втілення змін. Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2019. 64 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u188/352_831164580.pdf.
6. Кобзін Д., Левкіна Г., Луньова О., Черноусов А., Щербань С. Методичний посібник з оцінювання потреб ВПО у громадах. Харків : Харківський інститут соціальних досліджень, 2020. 246 с. URL: <https://khisr.kharkov.ua/wp-content/uploads/2020/08/Metodycheskoe-posobyie-po-otsenyvanyiu-potrebnostey.pdf>.
7. Кучереносов В., Чернявська Л., Гончарук Т., Дурнєва Т. Посібник з адвокації для жіночого руху в Україні. Київ, 2019. 100 с. URL: https://www.vplyv.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/Posibnyk_z_Advokacii_UWF_2017.pdf.
8. Ломоносова Н., Хелашвілі А., Назаренко Ю. Соціальні послуги для ветеранів та ветеранок у громадах: виклики та потреби. Київ : Cedos, 2024. URL: <https://cedos.org.ua/researches/soczialni-poslugy-dlya-veteraniv-ta-veteranok-u-gromadah-vyklyky-ta-potreby/>.
9. Методичні рекомендації щодо організації роботи помічників ветерана в громаді та взаємодії з заінтересованими суб'єктами. Київ : Центр безпекових досліджень «СЕНСС», 2024. 60 с. URL: <https://mva.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97/rekomendatsii-web-3.pdf>.
10. Проведення адвокаційних медіа-кампаній: стратегія активних дій / за ред. Е. Шілдз. Фондації відкритого суспільства, 2010. 103 с. URL: <https://platforma-msb.org/wp-content/uploads/2015/08/Manual-UA-1018-4web.pdf>.
11. Прокопенко О. В. Адвокаційна діяльність та некомерційне лобіювання в Україні : посібник. Київ, 2017. 82 с. URL: https://platforma-msb.org/wp-content/uploads/2017/10/Handbook_Advocacy_and_non-profit_lobbying_Prokopenko.pdf..
12. Смуш-Кулеша М., Федорова А., Мойса Б. Соціальні права в Україні під час війни : звіт про оцінку потреб. Страсбург : Рада Європи, 2025. URL: <https://rm.coe.int/needs-assessment-ua-2/1680a9b408>.
13. Усик В. (ред.). Адвокація для молодіжних рад : посібник. Київ, 2021. 40 с. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/advocacy_for_youth_councils_manual.pdf..
14. Carrington J. G. Огляд міжнародних практик у сфері реінтеграції ветеранів і ветеранок: міркування щодо воєнного та повоєнного контексту України. Київ : ПРООН в Україні, 2023. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/ohlyad-mizhnarodnykh-praktyk-u-sferi-reintehratsiyi-veteraniv-i-veteranok-mirkuvannya-shchodo-voynenoho-ta-povoyennoho-kontekstu>.

15. UNHCR. Needs Assessment Handbook. Geneva : United Nations High Commissioner for Refugees. URL: <https://www.unhcr.org/handbooks/assessment/general/needs-assessment-handbook> .

Допоміжні:

1. Бетлій О. Соціальна політика в Україні у воєнний час: 2022–2023 роки. Київ : Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2023. URL: <http://www.ier.com.ua/files/Projects/2023/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96.pdf> .
2. Воробей В. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: корисні поради та кращі практики : навч. посіб. / за ред. Б. Колічаєва. 2019. 167 с. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/717/MER_2021_WEB.pdf .
3. Герасименко О. В., Горбенко І. М., Дєточка О. Д. та ін. Соціальний супровід військовослужбовців та членів їх сімей: практичні аспекти діяльності посадових осіб військових частин, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки. Київ : НДЦ гуманітарних проблем ЗС України, 2023. 130 с.
4. Деякі питання організації надання соціальних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2026 № 64 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/64-2026-%D0%BF> .
5. Навроцький В. В., Менджул М. В. Кампанія адвокати як інструмент демократичних перетворень. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2011. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi78/0057854.pdf> .
6. Основні права військовослужбовців. Київ : Міністерство оборони України, 2020. URL: https://www.mil.gov.ua/content/social_adaptation/osnovni_prava_vs_2020.pdf .
7. Попова А., Цибуляк Н., Лопатіна Г., Сичікова Я., Романов Р. Соціально-психологічна адаптація як ключ до інтеграції: дослідження досвіду внутрішньо переміщених осіб з окупованих територій України. *Scientific papers of Berdiansk State Pedagogical University Series Pedagogical sciences*. 2024. № 1. С. 272–296.: <https://doi.org/10.32782/2412-9208-2024-1-272-296>
8. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг : наказ Міністерства соціальної політики України від 23.06.2020 № 429 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0643-20> .
9. Про затвердження критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 185 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/185-2020-%D0%BF> .. Чинна редакція враховує зміни, внесені постановою № 64 від 14.01.2026.
10. Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади у соціальних послугах : наказ Міністерства соціальної політики України від 19.04.2023 № 130-Н // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1169-23> .
11. Про затвердження Порядку проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 449 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/449-2020-%D0%BF> .
12. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2671-19> .
13. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги представництва інтересів : наказ Міністерства соціальної політики України від 30.12.2015 № 1261 // База

даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0127>

14. Рекомендації учасників слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на тему «Забезпечення конституційних прав і свобод громадян України підрозділами соціального захисту населення в регіонах». Київ : Верховна Рада України, 2024. URL: <https://komspip.rada.gov.ua/uploads/documents/31930.pdf>.

15. Mytsyk, H., Popova, F. & Bohdanova, M. (2024) The Use of Gamification in the System of Social and Psychological Adaptation of Forcibly Displaced Teenagers from Ukraine: Reflections of the German Experience, *Journal of Education for Students Placed at Risk (JESPAR)*. <https://10.1080/10824669.2024.2309359>

16. Popova, A., Tsybuliak, N., Lopatina, H., Suchikova, Y., Kovachov, S., & Bogdanov, I. (2024). I (don't) want to go home. Will young people return to the de-occupied territories of Ukraine? *Heliyon*, Стаття e35230. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e35230>

17. Tsybuliak, N. (Tsybuliak Nataliia Yuriivna), Lopatina, H. (Lopatina Hanna Oleksandrivna), Shevchenko, L., Popova, A., Kovachov, S., Suchikova, Y., & Popov, A. I. (2024). *Researchers of Ukrainian universities in wartime conditions: Needs, challenges and opportunities. Regional Science Policy & Practice*, 16(9), 100012. <https://doi.org/10.1016/j.rspp.2024.100012>

18. UNHCR Assessment and Monitoring Resource Centre. URL: <https://www.unhcr.org/handbooks/assessment/>

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Бердянського державного педагогічного університету. URL: <https://library.bdpu.org.ua>

2. Репозитарій Бердянського державного педагогічного університету. URL: <https://dspace.bdpu.org.ua>

3. Електронна навчальна платформа Moodle БДПУ <https://edu.bdpu.org.ua/login/index.php>

4. Верховна Рада України. Офіційний сайт (законодавство) <http://zakon4.rada.gov.ua/>

5. Громадські ініціативи України: <https://ngonetwork.org.ua/category/biblioteka/page/2/>

6. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України : офіційний вебсайт. URL: <https://www.msp.gov.ua/>

7. Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. URL: <https://www.msp.gov.ua/>

8. Міністерство у справах ветеранів України : офіційний вебсайт. URL: <https://mva.gov.ua/>

9. е-Ветеран : інформаційний портал. URL: <https://eveteran.gov.ua/>

10. Український ветеранський фонд. URL: <https://veteranfund.com.ua/>

11. Пенсійний фонд України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/>

12. Державна служба зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/>

13. Безоплатна правнича допомога. URL: <https://legalaids.gov.ua/>

14. Державна служба України у справах дітей. URL: <https://children.gov.ua/>

15. Дія : державні послуги онлайн. URL: <https://diia.gov.ua/>

16. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/>